

6. HAFTA

J.J. Rousseau ve Aydınlanma Düşüncesi

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), siyaset felsefesi yazıları ile Fransız Aydınlanması'nın en karakteristik düşünürü olmasının yanı sıra, Fransız Devrimi'nin gelişimini; modern politik, ekonomik ve eğitim düşüncesinin gelişimini etkilemiştir. Fransız Devrimi sürecinde adından söz edilen en popüler filozof olmuştur. Ölümünden sonra, 1794'te Paris'teki Panthéon'da ulusal bir kahraman olarak ilan edilmiştir.

Eşitsizliğin Kaynağı (1755) ve *Toplum Sözleşmesi* (1762) adlı eserleri, modern, politik ve toplumsal düşüncenin temel dayanakları olmuştur. Rousseau, *Emile*'de (1762), çocuğun gelişimini ve onun eğitim sürecini gözlerken, bireyin toplumdaki yeri üzerine eğitimsel bir inceleme yapar. Onun otobiyografik yazıları *-İtiraflar* (1769)- içgözlem aracılığıyla öznellik üzerine odaklanan yazma biçimleridir.

Ona yazma konuları ve yazma tarzı açısından bakıldığında, Aydınlanma geleneği içinde onun ayrı bir konumu vardır. Bu ayrı olma görüntüsünden dolayı Rousseau, Aydınlanma karşıtı bir düşünür olarak da değerlendirilir. Rousseau, Aydınlanmanın tek yanlı doğrultusu karşısında eleştirel bir tavır sergilemektedir. Bu açıdan Rousseau, bir Aydınlanma eleştirmenidir.

Aydınlanma düşünürlerinden farklı olarak rasyonalist değil, duygucu bir filozoftur; mekanizme ve entelektüalizme itiraz eder. Rousseau, insanın karşısına doğal olanı çıkarır. Ancak Aydınlanmanın doğal insanı hiçbir yerde ve hiçbir zaman yaşamamış olan soyut bir akıl şemasıdır. Rousseau'nun Tanrı, insan ve doğa kavramı Voltaire ve Ansiklopedistlerden çok daha canlı ve daha kişiseldir; esas olan genel yasa değil bireyselliktir.

Onun dindarlığı, salt ahlaklılık ya da bir akıl kurgusundan daha fazla bir şeydir. Ancak o, doğa ile din arasında kurmaya çalıştığı dengeyi bulmayı başaramamıştır.

“Doğal durum”a ilişkin yüceltici çözümlerle Rousseau, mevcut duruma ilişkin bilinçli bir reddediş düşüncesi geliştirir. Hobbes, Pufendorf ve Locke gibi filozoflar tarafından geliştirilen, Rousseau'nun çağdaşları tarafından da sürdürülen “doğal hukuk”, akla ve insanın bağımlılık olgusuna vurgu yapar. İnsan bağımlı bir doğaya sahiptir; bu bağımlılık toplum düzeninin olanağıdır. Bunun tersine Rousseau, doğal hali içinde insanın daha güçlü ve özgür olduğunu varsayarak doğal hukuk anlayışına karşı çıkar.

Rousseau'ya göre toplum ve yönetim akıl yolu ile verilmiş bir kararın ürünü olamaz. Rousseau, toplumsal durumu ortaya çıkaran öyküsünde; erdemi bilgisizlikle, kötülük ya da erdemsizliği bilgiyle ilişkilendirmek zorunluluğunu; doğal bilgisizlik halinde varolan erdemin nasıl yitirildiğini ve bu kaybın nasıl bilgi ile kapatıldığını ya da bilginin nasıl ahlaklılığın yerini aldığını gösterir.

Özellikle kültürün kötüye kullanılışı ile ilgili çeşitli tehlikeleri gözlemler. Kültür, insan duyumsamasına ve hissetmesine, insan ifadesine ve iletişimine yönelik bir tehdidi içermektedir. *Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev*, bilginin erdem ya da ahlaklılık üzerindeki etkisini tartışır.

Bu açıdan bakıldığında, Rousseau'da politik problem tartışmaları hem ahlaki hem de dini bir nitelik içerir.

Rousseau, düşüncelerini bütün eserleri boyunca geliştirir.

Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev (1750), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Temeli ve Kökenleri* (1755), *Politik Ekonomi Üstüne Söylev* (1755), *Toplum Sözleşmesi* (1762), *Emile ya da Eğitim Üzerine* (1762), *Dillerin Kökeni Üstüne Deneme* (1781), *İtiraflar* (1769).